

Hvor dejlige havfruer svømmer

Om Bob Dylans digtning

Hvor dejlige havfruer svømmer

Om Bob Dylans digtning

Redaktion

Anne-Marie Mai
Anders Thyrring Andersen
Flemming G. Andersen
Heinrich Detering

Syddansk Universitetsforlag 2013

University of Southern Denmark Studies in Literature vol. 62

© Forfatterne og Syddansk Universitetsforlag 2013

Sats og omslag: Donald Jensen, Unisats ApS

Tryk: Specialtrykkeriet Viborg A/S

Bogen er sat med Palatino

ISBN 978-87-7674-710-7

Udgivet med støtte fra:

Det Humanistiske Fakultet, Syddansk Universitet

Universität Göttingen , DFG-Leibniz-Projekt Detering

Mekanisk, fotografisk, elektronisk eller anden mangfoldiggørelse af denne bog er kun tilladt med forlagets tilladelse eller ifølge overenskomst med Copy-Dan

Syddansk Universitetsforlag

Campusvej 55

5230 Odense M

www.universitypress.dk

Indhold

Forord	7
<i>Heinrich Detering</i> Once Upon A Time - Bob Dylans eventyr	15
<i>Flemming G. Andersen</i> "Boots of Spanish Leather"- en traditionel ballade?	33
<i>Christoffer Henneberg</i> "I think I'll call it America": Highway 61 Revisited	59
<i>Heinrich Detering</i> Stemmerne fra Limbo. Bob Dylans sene Song Poetry	75
<i>Jørgen Bispelund Knudsen</i> Nine Demolitions	99
<i>Klaus Høeck</i> dylan i landsbyen	99
<i>Anne-Marie Mai</i> Tingene har forandret sig – også for kunstneren	117
<i>Anders Thyrring Andersen</i> Before the Flood. Apokalypse og kristen modernisme hos Bob Dylan	151
Citerede Bob Dylan-sange	209
Bidragydere	219

Forord

Der var så dejligt ude på landet. Det var sommer. Kornet stod gult, håret gråt og gennem brillerne så man ud over de grønne enge, og dér gik den gamle kunstner og talte amerikansk, for det sprog havde han lært hjemmefra. Jo, der var rigtignok dejligt dernede i landsbyen.

For det var jo der, at det hele fandt sted, den eventyrlige juni-dag i 2011, hvor den gamle kunstner besøgte Den Fynske Landsby og gav en ganske enestående koncert for de lidt over 2000 tilskuere, der havde været heldige nok at have fået billet til denne begivenhed.

Og de var der allesammen: jokermen and thieves, song and dance men, university professors, mermaids and women og en lang række andre fra Bob Dylans persongalleri, for slet ikke at tale om de professionelle koncertgængere, dylanologerne, som følger mesteren i tykt og tyndt.

Og vi fik alle en strålende oplevelse, og inspireret af denne aften har bidragsyderne til denne antologi valgt at beskæftige sig med nogle Dylan-sange, som alle blev sunget på den 27. juni 2011 – eller (for enkelte, andre sanges vedkommende) blev sunget ved Dylans fynske koncert nogle år tidligere i Arena Fyn, den 28. maj 2008.

Fyn og Dylan er således omdrejningspunktet for denne lille bog, hvor forfatterne med udgangspunkt i et nedslag i Dylans store sangproduktion lægger brikker til en mosaik af Dylans mangesidede talent. Koncerten er rammesættende for de enkelte bidrag, som fra hvert deres perspektiv kaster en lyskile ind over det mangfoldige digteriske univers og er med til til at afdække, hvad der er for en fortælling, Dylan skaber hver aften på sin Never Ending Tour.

De medvirkende kommer vidt omkring, for der er mange tråde at følge fra Dylans fynske optrædener.

Artiklerne om de enkelte sange bevæger sig – som koncerterne – frit mellem tid og tema.

Og fordi der var så dejligt ude på landet, og fordi det jo trods alt var H. C. Andersens eget land, Dylan bevægede sig i, vil vi i den første artikel begynde med et lille strejftog gennem Dylans brug af eventyrfigurer og af eventyrgenren, og den fører lige fra brødrene Grimm gennem Alices *Wonderland* ind i selve Andersens verden, *where lovely mermaids flow*.

Den anden artikel følger Dylans fodspor gennem balladegenren. Med afsæt i "Boots of Spanish Leather" trækkes tråde tilbage til Dylans inspirationskilder i den folkelige tradition, ikke blot til den amerikanske balladetradition, men til hele hans engelsksprogede balladehorisont.

Den tredje artikel diskuterer på baggrund af en analyse af "Highway 61 Revisited", hvorledes Dylan i 60erne gennem sin vagabondfigur udviklede sin egen metode til at udtrykke en samfundskritik i form af samfundssatire og sort humor.

I den fjerde artikel giver "Workingman's Blues # 2" inspiration til en vurdering af Dylans sene værker, som i deres stigende polyfoni trækker på verdens samlede litteratur og diskurser i deres beskrivelse af menneskets eksistentielle grundvilkår.

Med udgangspunkt i "Things Have Changed" beskriver den femte artikel kunstnerskikkelsen i forskellige fremtrædelsesformer, og artiklen fanger forskellige, ofte modsætningsfyldte facetter af denne tilbagevendende tematik.

Og med udgangspunkt i "All Along the Watchtower" påviser den sjette artikel – midt i al foranderligheden – en konstant i Dylans digtning, nemlig at teksterne, fra alle 'perioder' gennemses af en apokalpytisk og kristen modernistisk tankegang.

Med nedslag i "Dylans fynske sange" giver artiklerne således tilsammen et kaleidoskopisk billede af en mangesidet kunstner, et billede som i varierende form genskabes ved hver koncert på Dylans tour.

De medvirkende forfattere er Heinrich Detering, Flemming G. Andersen, Christoffer Henneberg, Anne-Marie Mai og Anders Thyrring Andersen, der alle har en tilknytning til Fyn i lighed med Klaus Høeck, der supplerer med en digt-suite om 2011-Fyns-

koncerten, og billedkunstneren Jørgen Bispelund Knudsen, som udsætter Dylan for "Nine Demolitions".

Juni-koncerten blev et smukt, sammenhængende forløb, hvor kunstneren og hans band skiftede tempo og tema efter det kontante udlæg med "Rainy Day Women", hvor Dylan i øvrigt måtte grine af, at han var ved at glemme et vers.

Sætlisten bød på følgende 17 sange:

Rainy Day Women # 12 & 35
The Man in Me
Things Have Changed
I'll Be Your Baby Tonight
Beyond Here Lies Nothin'
Boots of Spanish Leather
Ballad of Hollis Brown
Every Grain of Sand
Tweedle Dee & Tweedle Dum
A Hard Rain's A-Gonna Fall
Highway 61 Revisited
Forgetful Heart
Thunder on the Mountain
Ballad of a Thin Man
Like a Rolling Stone
All Along the Watchtower
Blowin' in the Wind

Dylans store opus er et frit tilgængeligt landskab, hvor den gamle kunstner lykkeligt skabende kombinerer nyere og ældre sange, idet han indbyder sit publikum til at følge sig på en stor og euforiserende rundgang. Han giver sig hen i ramsaltede etiske udfald mod det moderne livs forstening, erotisk retorik, der forfører såvel publikum som sangeren selv, krisedigte om den aldrende kunstners lyst til at springe direkte i søen, bidrag til den store balladetradition, sørgelige sange om den svigefulde elskede, fremtidshåb, dommedagsprofetier og klassikere, hele publikum venter på at høre.

Bob Dylans koncerter er i usædvanlig høj grad uforudsigelige og omskiftelige fænomener. Er man heldig, oplever man noget

af det mest intense og interessante, rockmusikken har at byde på, nemlig en legende, som i det nærværende øjeblik tør, kan og vil sætte sig selv og sit sangværk på spil foran et publikum. Er man uheldig, oplever man en aldrende kunstner, som uengageret fremfører nogle af sine sange i svært genkendelige og ret ugidelige versioner. En omskiftelighed, der er resultatet af, at Dylans kunst og koncertvirksomhed aldrig er at opfatte som et færdigt resultat, men som en levende og stadigt igangværende proces.

Dylans første koncert i Odense, i 2008, var slet ikke nogen katastrofe, som f.eks. Valby i 1987, men bestemt heller ikke så fantastisk som f.eks. Christiania i 1996 eller Forum i København i 1998. Odense var en gennemsnitsaften på kontoret, ikke ophidsende, men heller ikke nedslående, rutineret og kunstfærdigt. Decideret glimrende var derimod koncerten i Den fynske Landsby i 2011. Selv om Dylan gik i stå midt i det første nummer, "Rainy Day Women # 12 & 35", fordi han glemte teksten (!), og det ikke var alle sangene, der fungerede helt optimalt. Men Dylan var nærværende og veloplagt på en insisterende måde, ofte helt fremme på kanten af scenen. Og hans band spillede virkelig godt.

Hvorfor var netop dén aften så god? Det er næppe fuldt forklarligt, måske heller ikke for Dylan selv. Men i hvert fald distribueredes blot et par minutter før koncertstart en ny sætliste rundt på scenen. Det skulle vise sig, at hele 10 ud af de 17 fremførte sange var nye i forhold til koncerten i Hamburg aftenen før, og 4 sange blev spillet for første gang på denne europæiske tour. Var dét den udfordring eller modstand, som skulle til for at løfte koncerten? Eller vidnede den nye sætliste om, at Dylan i forvejen var inspireret eller motiveret, måske af de smukke omgivelser i Den fynske Landsby? Det er en kendt sag, at Dylan klart foretrækker små spillesteder frem for stadions, idrætshaller og hvilke andre æstetiske og akustiske, fremmedgørende rædsler man ofte henlægger rockmusik til.

To af denne bogs forfattere mødte på vej ud fra koncerten Karsten Ohrt, direktør for Statens Museum for Kunst, hvor Dylan i 2010 udstillede nogle af sine malerier. Ohrt kunne fortælle, at han havde talt med Dylan umiddelbart efter koncerten, og at Dylan havde givet udtryk for, at Den fynske Landsby var et smukt og inspirerende sted at give koncert.

Til gengæld var der ikke nogen helt store overraskelser at finde blandt sangene på sætlisten. 6 af dem havde Dylan på det tidspunkt fremført mellem knap 1000 og godt 2000 gange. Og der var kun – foruden to sange fra den nyeste cd, som i sagens natur endnu ikke har været spillet så ofte – 3 sange med 200 eller færre fremførelser, nemlig "Ballad of Hollis Brown", "Every Grain of Sand" og, som den sjældnest spillede, "The Man in Me". Som det vanligvis er tilfældet, omspændte koncerten hele Dylans karriere, med sange tilbage til den anden LP, *The Freewheelin' Bob Dylan* i 1963, og frem til den på det tidspunkt seneste studie-cd, *Together Through Life* i 2009.

Konstruktionen af en Dylan-koncert fra de senere år er som regel den samme, nemlig som en spænding mellem gentagelse og variation. I løbet af en koncert findes en række fikspunkter, placeret strategisk bestemte steder, i begyndelsen, hen mod slutningen og i ekstranumrene. Disse fikspunkter varierer sjældent – eller gør det i hvert fald inden for rammerne af et begrænset antal muligheder. Især er der i de seneste år blevet udviklet en ret fast praksis vedr. ekstranumrene, der vanligvis inkluderer sangene "Like a Rolling Stone" og "All Along the Watchtower". Men ind imellem disse fikspunkter findes så variationerne, både hvad angår spillede sange og rækkefølgen af dem, ligesom antallet af variationer er skiftende fra koncert til koncert. Efter i mange år at have ændret sætlisten ret substantielt nærmest hver aften, gentager Dylan nu i noget højere grad de samme sange. Ja, det er endog hændt, at to på hinanden følgende koncerter er identiske, men det er stadig undtagelsen og bliver straks anført som noget usædvanligt blandt de, der holder hus med alt, hvad Dylan foretager sig.

Koncerten i Den fynske Landsby var udtryk for en bemærkelsesværdigt stor variation, men dog i princippet et eksempel på gældende praksis. Ved hver koncert udvælger Dylan et antal sange fra sin enorme produktion, nogle hyppigere fremført end andre, men i årenes løb næsten alle mindst én gang, og ved hver koncert er der tale om sange hentet fra samtlige eller de fleste af karrierens angivelige faser. Dylan forlader så at sige aldrig noget helt og holdent, men det hele tages i varierende omfang med vi-

dere fremefter. Med andre ord lægger Dylan hele tiden noget til, men trækker næsten intet fra.

Dertil kommer, at der meget hyppigt er tale om nye arrangementer, nye musikere, ny frasering, ja, i masser af tilfælde endog nye melodier og tekster til de kendte sange. Det besættende ved Dylans koncerter er således ikke mindst, at kunsten skabes lige for ørerne af én. Næsten hver gang lyder en sang anderledes, fordi den i forvejen foreliggende komposition er afsæt for øjeblikkets udtryk, improvisationen. Ja, man kunne tale om den spontane komposition, eftersom en så stor del af udtrykket bliver til her og nu. En koncert med Dylan udgør derfor det stærkest tænkelige modstykke til koncerter med kommerciel pop og etableret rock, som altid lyder ens, er iscenesat ned til mindste detalje og er yderst kedsommelige reproduktioner af de største hits.

Dylans koncerter er derimod sammenlignelige med jazzmusik, idet de er udtryk for en intens og uforudsigelig tilstedeværelse i nuet, og idet Dylan forholder sig til sine egne sange, ligesom jazzmusikere forholder sig til standardmelodier: som et udgangspunkt for improviserende skabelse i det enkelte moment.

Dylans sange er med andre ord noget levende og genfortolkeligt, processer frem for resultater. Og koncerterne får dermed et præg ikke bare af uforudsigelighed, men også af modsigelse, nemlig af de forventninger publikum har om at høre en genopførelse af noget i forvejen kendt og fastlagt. Men det er en modsigelse, der sker inden for en kendt ramme: de ovenfor omtalte fikspunkter, som enhver nogenlunde erfarede Dylan-koncertgænger er vant til, og dette at overrumplingen er blevet en del af en kendt praksis, ja, af mytologien omkring Dylans koncerter. Improvisationen og omskifteligheden er en del af et ritual med faste, genkendelige elementer.

Konsekvensen er, at publikum aldrig helt véd, hvor det har Dylan, og derfor må forholde sig aktivt fortolkende til det oplevede. Det er op til koncertgængerne at overveje, hvad man har for sig. Karakteristisk for et publikum til en Dylan-koncert er således, at man i åndeløs tavshed lytter intenst i begyndelsen af hver sang for at hitte ud af, hvilken kendt sang, som nu har fået dette

nye udtryk. Selve præget af proces tvinger tilhøreren til opmærksomhed og refleksion.

Med sin koncertpraksis formår Dylan altså at føre en dialog med publikum. Ikke således, at publikum synger kollektivt med – hvilket er den type fællesskab, som populærmusik oftest etablerer – for det er så at sige umuligt at synge sammen med Dylan. Men således, at hver enkelt tilhører aktiveres i fortolkning, eller sættes af. For det er ikke muligt at forholde sig neutralt til en Dylan-koncert. Enten lukkes man ude af nærved uigenkendelige versioner af de elskede sange, eller også går man med hud og hår ind på Dylans metode: hvordan lyder det i dag, hvad spiller han, hvorfor gør han det sådan? Og deri det fællesskab, som Dylans dialog skaber, nemlig at en stor mængde mennesker er forsamlet om at lytte, afkode og udlægge.

Imidlertid går den dialogiske gevinst ikke kun fra Dylan til publikum, men også den modsatte vej, fra publikum til Dylan. Som det formuleredes i et interview i *New York Times* i 1997 om Dylans motivation for at fortsætte sin tilsyneladende endeløse koncertvirksomhed: "Jeg gør det, fordi jeg er drevet til det ... Jeg er ydmyget ved at være på scenen, men omvendt er det det eneste sted, hvor jeg er lykkelig. Det er det eneste sted, hvor man kan være den, man ønsker at være. Man kan ikke være den, man ønsker i det daglige liv".

Dylan og hans sange er fyldt med paradokser. Koncert-paradokset er måske især, at en skyhed på én gang udtrykkes og til-dækkes gennem en offentlig selviscenesættelse, et stadigt maskespil – der så alligevel ofte lader komme til udtryk en hudløshed, sårbarhed og nøgenhed, som er sjældnen at møde i det offentlige rum. Som et uforglemmeligt eksempel kunne nævnes koncertversionen af sangen "I Want You" på den ellers ret glatte plade *At Budokan* (1979). Originalversionens ydre lag af dansende lethed er her skrællet ned til en minimalistisk, langsom og blottet smertelighed, selve lyden af uopfyldelig længsel. I Den fynske Landsby var det sangen "Forgetful Heart", der lød sådan: et smertefuldt hjertesuk, noget intimt og såret båret frem foran og delt med en mængde af mennesker. Sangeren ydmyget, lykkelig og genskabt i koncert-mødets situation.

Den fynske koncert kulminerede med "Ballad of a Thin Man". Dylan stod midt på scenen, og *something was happening here, and we didn't know what it was*. Der stod han, *Alias* med de mange navne, tænderskærende, smilende, grimaserende og med et farligt glimt i øjet, der gav indtryk af, at han selv ligner en trold i H.C. Andersens eventyrverden – "en anden Trold, som ikke havde Navn, og det var det Fine ved ham." For en aften havde han slået sig ned i sin gamle by for på en gang at dele ud af sin trolddom og med sit hekseblod lokke hemmeligheder ud af sine musikere og sit publikum og af den fynske virkelighed.

Dylan var som altid en forvandlingens mester. Foran publikum fremmanede hans rustne røst en kavalkade af stemmer og stemninger, hvis efterklang kun langsomt fortonede sig mellem syrener og træer i den solvarme aften. Dylan har aldrig været en grim ælling, men han var i sandhed en smuk svane ved denne lejlighed.

Jo, den fynske juni-koncert 2011 var et rigtigt eventyr.

Redaktionen

Bob Dylans sange er citeret fra Bob Dylan (2004): *Lyrics 1962-2001*, Simon & Schuster: New York, og herefter fra www.bobdylan.com